

הלכות שבת סימן רכו רסו

84 באור הגולה

(לו) בשוק, אסור להביאו לביתו, רק מתיר להביאו בשוק והוא נופל, ואומר לאינו יהודי (י) [נ] (לו) לשמרו; ואם מביאו אין לחש (אנודה מסכת ביצה, ב"י סימן ש"ט). וצ"ע לקמן סימן שי, אם הפסיד תפוח בפקדו מה דינו: יג *ש"מ צא ארנקי בשבת (לח) *אסור (ס) לשלו, אף-על-פי שצ"ע *פן יקדמנו אחר:

רסו דיני התפלה בערב-שבת, וכו' ג' סעיפים:

א [*] *בתפלת המנחה בערב-שבת (א) *אין נופלין על פניהם: ב (ב) *מקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החל. (ג) *ובפסלג (ד) המנחה יכול להדליק ולקבל שבת בתפלת ערבית

באר היטב

(י) לשמרו. ואם מתקבצו דהא"י יקחוהו בשוק וישא לרצו כמ"ל, מ"א. וע"ע בתשובת שבות-יצחק ח"ב סימן כ: (ס) לשלו. ואסור לומר לא"י לשלו, כמ"ש ס"א. כתב חב"ד היטב אשר לפני: ונ"ל דמחר לומר לא"י לשמרו, ע"ש, הדין צ"ע הוא. ובספר אליהו רבה הסיר לומר לא"י לשלו פ"ן דצ"ע לא ובה בו ישראל, ובהמ"ש הסיר לגמרי, ע"ש:

משנה ברורה

(לו) בשוק. או במקום (ל) שלא עשו ברחוב ההוא שתופי מבואות. ודוקא פש"ע מתירא מן האנשים יהודים ששם יקחוהו, (לז) אבל אם נראה ששם יקחוהו אותו האנשים יהודים, וישא לרצו עמו לביתו שלא לעמוד בלל, כ"י שלא יעשה צדקה באמצע הדרך; ובתנאי - כשנזכר כשהוא מהלך ולא עמד לפוש, שלא עשה צדקה בלל בהחלת ריצתו, וגם כשנזכר סמוך לביתו וירקנה תכף בלאחר יד לביתו, ובפ"ל: (לו) לשמרו. ואם מתירא לסמוך עליהם, וישא לצותם (לז) להוליך לביתו, וצ"ע וז' טוב יותר בשאפשר לו מכל האנשים הנ"ל. וצ"ע בסניא"ם פ"ל נד סעיף ד: יג (לח) אסור לשלו. אפלו אם יצמד תחתיו ולא יצטרך ארבע אמות, (לז) אפלו הכי אסור משום מקצה⁴⁸, ולא ש"ע להחזיר משום פסידא, פ"ן שצ"ע לא ובה כה. וכתב המגן-אברהם, דאפלו לאינו יהודי אסור לומר לשלו, ובספר אליהו רבה מקל על-ידי אינו יהודי, והביאו הפרי-מגדים, וכן בחדושי רבי עקיבא איגר מקל גם-כן על-ידי אינו יהודי, אף שהוא לא הקל כי אם ההפכה על-ידי האינו יהודי שהוא רק טלטול בעלמא, אבל לא לצותו להוליך לביתו, אף אם האינו יהודי פעצמו מביאו לבית ישראל, נראה דצ"ע למנוע לבלי עלמא, ובפ"ל:

א (א) אין נופלין. מפני שהוא סמוך להכנסת שבת, פן כתב הלבוש. וכתב הפרי-מגדים: ונראה שהוא הדין בשבת-השלישית מנחה גדולה אחר חצות נמי אין נופלים על פניהם⁴⁹, וכן מי שאכל פת אחר חצות, גם-כן אין לומר "על נהרות בבל" כי אם "שיר השפלות"⁵⁰. וצ"ע באור הלכה: ב (ב) מקדימין. משום (ס) דהוי נהיגי עלמא לקבל עליהם שבת מפי פתח השליח-צבור א"כר, ויבדל-על-פניו בסימן רסא סעיף ד, לקח מהנכח לקדשים להתפלל ערבית כדי להקדים התפלת-שבת⁵¹, (ג) והוא הדין ויכול לקבל עליו שבת קדם תפלת ערבית⁵²: (ג) ובפסלג

שערי תשובה

[י] לשמרו. צ"ע בה"ט. וצ"ע ח"ב סימן כ כתב דמבני פקנה זו דרצוה פתחיו בקנט בודיו דצ"ע לנו דה"ה, וע"ש דע"ק החליק הוא אם אפשר לשמרו ע"י א"י או לא, ע"ש:

[*] בתפלת המנחה כ"י, כתב מח"ב בשם שלטינ' קארי ו"ל, שאף הנוהגים להניח תפילין במנחה, אין להניח בע"ש. וצ"ע לעיל סימן כה:

באור הלכה

ומתיר לטלטלה לצורך מקומה, לכן אם היה בידו יכול להוליכו לתבה, אבל דברים הנקצין בגופו, כגון מעות ואבנים, שאין להם שום הפסד טלטול אפלו לצורך גופו או מקומו, ונטלו בידו, אסור לילך עמהן לטקום אחר, רק ידוק אותן תכף, מלבד אומל של מילה, אף שהוא מקצה מסתם חסרון ב"ס ואסור לטלטלו אפלו לצורך גופו, מקל מקום כשהוא בידו יכול להחזירו באותו חדר במקום שרצוה⁴⁷, דאי יצטרך להשליך האומל מידו וישבור, מנע ולא מה"ל: * מקצא ארנקי וכו', ואם עבר והגביהו, נראה על-כ"ל פנים אחר-כך לטלטלו פחות פחות מדי אמות⁴⁸, ולבסוף יורקנו לאחרינו כדי שלא יקנה תכונה: * אסור לשלו. צ"ע במשנה ברורה, דאפלו אם יצמד תחתיו אסור משום מקצה. ואם הוא מקום שרוב ישראל דרין בו, והגביהו כדי להחזירו אחר-כך לבגדיו, תפסד דפחות מדי אמות בודאי לא ש"ע בזה לבלי עלמא, דצ"ע כה"ל בזה פ"ן שיהא רק כדי להחזירו לבגדיו, אף לענין אסור מקצה יש לענין. וצ"ע בסימן תקס"ד סעיף כב ובבאור הגר"א פ"ס⁴⁹: * פן יקדמנו אחר. וצ"ע ל"ד טלטול כנגד יש להקל⁵⁰:

* אין נופלין וכו'. צ"ע במשנה ברורה מה שכתבנו בשם הפרי-מגדים. וצ"ע בבאור הגר"א שכתב סקור לדין השלסן-ערות משהדקטן כ"ז לענין זקיפת המטה בערב-שבת, וצ"ע שם בתוספות דבור המתחיל "מן המנחה", ובר"ן שם חסדים דהוא מנחה קטנה, ומכל מקום אין לזוז מדברי הפרי-מגדים, שפ"ן כב"ר פ"ה דצ"ע סימן תא סעיף ו בהפ"ה⁵¹: * ובפסלג וכו'. צ"ע במשנה ברורה כמה שכתבנו: ויש אומרים דבבב"ר וכו', הוא מדרג-החיים שכתב דבבב"ר יש להקל משום, פ"ן דבשאר מקומות נהגין להקל בזה גם כה"ל, וכמו שכתב המגן-אברהם בסימן רל"ג משום ששרתא לאספס פצמים וקצבם, על-כ"ל פנים יש להם לטקום על האי טעמא בערב-שבת, עד כאן לשונו. ומה שכתבנו שאין לסמוך וכו', הוא משום דכל האחרונים לא הזכירו קלא זו, וטעמם הוא: פ"ן דצ"ע נהגין בשאר ימות החל להתפלל בנעמה פ"ן משום שאין לקלא זו סקור מן הש"ס, אף נסמך על קלא זו בשב"ח⁵². ומה שכתבנו דבב"ר השמשות יש לסמך להקל בשעת הדחק, צ"ע בסימן תפס סעיף קט"ו ו במגן-אברהם לענין פסידא⁵³, וצ"ע לעיל בסימן רסא בבאור הלכה דבב"ר המתחיל "ישעור וכו'", אף לענין קריאת שמע שהוא דאונקא, בודאי צ"ע מן הדין לחזר וקראה בשעה שהוא ודאי לזלה, וכ"ל בסימן רל"ג סעיף א:

וכ"י. משמע מדברי המגן-אברהם, דאפלו הנהגין להתפלל מערים בנמנה מפרים להתפלל בליל-שבת מבעוד יום, ויכלדו שיהיה מפלג-המנחה ואילך, דכ"ן דמנחה להוסיף מחל על הקדש, וכבר קבל שבת עליו, יכול לסמוך על דעת הסוברים דהוי כליקה לענין תפלה⁵⁴. אף הנהג כן יתיר על-כ"ל פנים בערב-שבת להתפלל מנחה קדם פלג-המנחה, כדי שלא יהיה תפיל דסתרי אהר"י ונהנו דלדעת רבי יהודה בגמרא, ומן מנחה נמשך רק עד פלג-המנחה ומשם ואילך הוא זמן תפלת ערבית, ולדעת רבנן, זמן מנחה הוא עד סוף היום זמן מעריב הוא בערב. (ג) ויש אומרים, דבבב"ר יש להקל להתפלל מערים מבעוד יום אף אם התפלל מנחה אחר פלג-המנחה; (ד) ונראה לי שאין לסמוך על זה רק כשהוא מתפלל מערים על-כ"ל פנים בבין-השמשות ובשעת הדחק, אבל לא כשהוא צ"ע ודאי יום, וקריאת שמע יתיר וקרא כשהוא ודאי לזלה⁵⁵. וצ"ע בבאור הלכה: (ד) המנחה יכול וכו'. אבל קדם פלג-המנחה אין יכול להדליק ולקבל שבת, (ס) ואפלו אם בדיעבד התפלל תפלת שבת צריך לחזר ולהתפלל.

שער הענין

(ל) פרי-מגדים: (לז) מגן-אברהם: (לז) דאפלו רצוה מתיר, וכל-שכן זה: (לג) הרא"ש בבבא מציעא, ע"ן שם: (ס) ב"ח: (ג) ב"ח ומגן-אברהם: (א) דרד"ס: (ד) צ"ע בבאור הלכה: (ס) מוכח מן-המגן-אברהם סימן רסא סעיף קט"ו ב"ש ר"י:

הלכות שבת סימן רסו

ביאורים ומוספים

גם 'צדוק הדין', ולכן אין אומרים 'צדוק הדין' בערב שבת אחר חצות, ואם כן מבואר, שאין אומרים תחנון בערב שבת כבר מחצות היום.

[משנ"ב ס"ק ב]

כדי להקדים הקבלת השבת וכו', קדם תפילת ערבית.

4) כאן כתב רק שנכון להקדים את תפילת ערבית, אולם לעיל (סי' רנ"ו ס"ק א) כתב, שכיון שרוב הציבור טועה, ומתיר לעצמו לעשות מלאכות אסורות כל זמן שלא אמרו 'ברכו' או 'קבלת שבת', ואף שהוא לילה, לכך יש להקדים את 'קבלת שבת'. ובשעה"צ שם (ס"ק ה) הוסיף, שיש להקדים גם את תפילת ערבית ולא מספיק להקדים רק את 'קבלת שבת', משום שעדיין יש חשש לחילול שבת, כגון שיש מתפללים שבאים לבית הכנסת רק לתפילת ערבית.

5) והמנהג בזה, כתב לעיל (סי' רס"א ס"ק לא וסי' רס"ג ס"ק נח) שבאמירת 'מזמור שיר ליום השבת' מקבלים את השבת, ובמקומות שנהוגים לומר 'לכה דודי', קבלת השבת היא באמירת 'בואי כלה' שבסוף הפיוט. ואף שכבר בתחילת הפיוט אומרים 'פני שבת נקבלה', ביאר הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה, פי"ד דבר הלכה אות ה, רשימות), שמי"מ אין מקבלים שבת באמירה זו, כיון שהיא נאמרת בלשון עתיד, כלומר שבעתיד נקבל את פני השבת.

והמתפלל ביחודות מבעוד יום, ולא אמר 'לכה דודי' או 'מזמור שיר ליום השבת', כתב התורת שבת (סי' רס"ג ס"ק כה), שבאמירת 'אשר בדברו מערב ערבים' שבתפילת ערבית הוא מקבל את השבת, כיון שכדי לקבל את השבת לא צריך להזכיר את קדושת היום, אלא די להזכיר שעכשיו כבר לילה. ועוד כתב, שאמירת 'אשר בדברו' וכו' נחשבת כהזכרת קדושת היום, בזה שעשו שבת ע"י אמירתו. ובתהלה ליהו (שם ס"ק ט) כתב בשם החדושה, שרק לאחר שסיים את תפילת שמונה עשרה של שבת הוא מקבל את השבת.

[משנ"ב ס"ק ג]

דחיי קלילה לענין תפילה וכו', כדי שלא יהיה תרתי דסתרי אהר"י וכו', כשהוא נדאי לילה.

6) ולדעת הגר"א, כתב בבית הלל לעיל (סי' רל"א ס"א ו"א) שגם בליל שבת יש להקדים להתפלל ערבית בזמנה, ואפילו מי שמתפלל ביחודות, עוד כתב בבית הלל לקמן (סי' רע"א ס"א ו"א מיד), שאף שהמג"א (סי' רס"ז ס"ק א) יושב איך אנו יוצאים בתפילת ערבית מפלג המנחה, אף על פי שאנו נוהגים תמיד כרבנן, מי"מ לכתחילה טוב יותר להימנע מזה.

ולמעשה, המנהג המקובל בארץ ישראל [לרוב בני אשכנז], כתב הנרי"ש אלישיב (קובץ חשונות ח"א סי' ב) שהוא להתפלל בזמן צאת הכוכבים ולא קודם, מחמת כמה חששות שיש בתפילה קודם זמנה, ורק במקרים מיוחדים אפשר להקל. והוסיף (ספר זכרון דודו יקרא עמ' שעב), שאפילו אדם שיש לו ילדים קטנים בביתו, וקשה לו בימות הקיץ לעכב את סעודת השבת עד שעה מאוחרת, מי"מ עדיף שיקדש מבעוד יום ויאכל סעודת שבת, ולאחר מכן יתפלל ערבית בזמן עם הציבור, ואף שלכתחילה יש לאכול כוית פת בלילה כמבואר להלן (סי' ה). והגר"י קניבסקי (ארחות רבינו ח"א עמ' קח) הורה, שבמוסד של ילדים שקשה להם לצום כמה שעות, שיתנו להם מזונות ופירות מבעוד יום, ויחפלו ערבית רק בצאת הכוכבים.

וגם הגר"ש אויערבך (ביצחק יקרא סי' רס"ד הליכות שלמה תפלה, פי"ד ארחות הלכה ח"א סי' 10, כתבי התלמידים) לא היתה דעתו נוחה שבכמה מקומות בארץ ישראל הנהיגו להתפלל ערבית של שבת מבעוד יום, כיון שאין זה נכון שבאותו מקום אצל חלק מהציבור כבר שבת ואצל חלקו עדיין חול, ואף אם נוח מאד לעשות כן כדי שלא ירדמו הקטנים. מאידך, דעת הגר"ש והגר"י קרליץ (ספר לקראת המשך במילואים עמוד 10

[ביה"ל ר"ה יטל]

מקל מקום קשהו פתח כולל להניחו באתו קדר במקום שקצתה.

47) ובשם המג"א כתב לקמן (סי' שי' ס"ק טו), שמותר לטלטל את סבון המילה אפילו לביתו. והוסיף, שאף לאחר שהניחו מידו, אם חושש שיגנב, צידד הא"ר שמותר לטלטלו משם, וראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק לח]

אפילו קבי אסור משום מקצתה.

48) ובדבר שאינו מוקצה, שמותר להגביהו, האם מותר לטלו ולזכות בו בשבת, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' שלט ס"ק כג).

[ביה"ל ר"ה מצא]

קדח על כל פנים אחר כך לטלטל פחות פחות מדי אמות.

49) אמנם, במשנ"ב לעיל (סי' יט) מבואר, שלא הותר לטלטל חפץ פחות פחות מדי אמות אלא אם כן בא לידו מבעוד יום.

[ביה"ל ר"ה אסור]

וענין בסימן חפץ קטן כב ובבאור הגר"א שם.

50) שם כתב בבאור הגר"א בשם המרדכי, שאיסור מוקצה נדחה מפני מצוה, ולמעשה, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' מב אות יב) שאף על פי שלא הכריע הבית הלל כאן בדבר, להלכה אסור לטלטל מוקצה אף במקום מצוה, ולכן לא הביאו המשגיב ושאר הפוסקים את דברי המרדכי הלל. ובטעם הדבר שאין איסור מוקצה נדחה מפני מצוה השבת אבידה, כתב בשו"ת חתם סופר (א"ח סי' פב) שאין איסור נדחה מפני הפסד ממון, ואף אם אינו אסור אלא מדרבנן, ורק אם היה מותר לבעלים עצמו להגביה חפץ מוקצה שאבד לו, היה מותר לו אף להגביה חפץ עבור אחר, וראה מה שהבאנו לקמן (סי' שיה ס"ק ט).

ולהגביה כלי שמלאכתו לאיסור על מנת להחזירו לבעליו, דעת הגר"ש אויערבך (שש"כ פ"ב הע' כח) שאסור, שאף על פי שמותר לתת כלי שמלאכתו לאיסור כמתנה (כמבואר בהגהות ועק"א סי' שו על מג"א ס"ק טו), שהרי בזה משתמש הוא בחפץ, מי"מ קיום מצוה השבת אבידה אינו נחשב כהשתמשות בנוף החפץ.

[ביה"ל ר"ה פו]

ועל ידי טלטול בקל יש להקל.

51) משמע מדרבנן שהותר זה לא נאמר אלא במקום צורך, וראה מה שכתבנו במשנ"ב לקמן (סי' שח ס"ק ג), ובאופן הטלטול כשהמציאה ברשות הרבים, ראה מה שכתבנו במשנ"ב לקמן (סי' שח ס"ק יט). והחזיקא כתב (א"ח סי' מז ס"ק יג), שאין היתר לטלטל מוקצה בגופו, אלא כשמטלטלו דרך הילוכו, אך לא כשעשה פעולה מיוחדת לצורך טלטולו.

סימן רסז

דיני התפילה בערב שבת

[משנ"ב ס"ק א]

נמי אין נפלים על פניהם וכו', כי אם "שיר הפעילות".

1) ולענין הנחת תפילין בתפילת מנחה של ערב שבת, כתב בבית הלל לעיל (סי' לו סי' ד"ה בשעת) שאף הנהגים להניח בתפילת מנחה בכל יום, לא יניחו בערב שבת, ובשערי תשובה (שם ס"ק ג) כתב, שכן הדין גם בערב יום טוב.

2) והכלל בזה, כתב לעיל (סי' א ס"ק יא) שבכל סעודה יאמר על נהרות בבל, מלבד בשבת ובימים שאין אומרים בהם תחנון, שבהם יאמר 'שיר המעלות בשבוע ה', ולגבי יום שאין אומרים בו תחנון מחמת נישואין וכו' ולא מחמת קדושת היום, ראה מה שכתבנו שם.

[ביה"ל ר"ה אין נופלין]

שכן קבאר ביונה דעה סתם תא סעף ו בהג"ה.

3) שם כתב הרמ"א, שבימים שאין אומרים בהם תחנון, אין אומרים בהם

הלכות שבת סימן רסו רסח

ביאורים ומוספים

הפמ"ג שלא כתב כן, וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מהל' שבתות ה"ז) וכן דעת רוב האחרונים, והטעם שכאן כתב ששיעורו הוא ארבע תיבות, ביאר השי"ח הלכה (סי' קדח אות ג) שכיון שגם אם לא יתקן הרי יצא ידי חובה, אם כן אינו מפסיד שום דבר גם אם מתקן תוך שיעור אמירת ד' תיבות, ואולי יודיע שתקן לפי הדעות שהשיעור הוא ד' תיבות, ולענין מה שמבואר בדבריו, שמועיל תיקון הדיבור כל שלא שהה תוך כדי דיבור מסים הברכה, ראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל (סי' נט ס"א ד"ה נזכר).

(18) והטעם שאינו צריך לחזור, ביאר העמק כרכה (ברכות קריאת שמע אות ב) כיון שאינו נחשב שמשנה ממסבב הברכה, שהרי כך נתקנה הברכה בימות החול.

ואם לאחר שאמר 'ברוך אתה ה' נזכר שלא אמר 'זפורס עלינו וכו', כתבו הערוך השלחן (ס"ח) והתהלה לדוד (ס"ק א), שמ"מ יחתום 'הפורש סוכת שלום' וכו', כיון שגם הנוסח שאומרים כיום חול 'זשומר צאתנו וביאתנו לחיים ולשלום' וכו' נקרא מעין החתימה סמוך לחתימה של שבת, שהרי פריסת סוכת שלום היא השמירה, ולכן מעין החתימה של חול מועילה גם לחתימה של שבת.

ואם טעה בימות החול וסיים 'הפורש סוכת שלום' וכו', כתב העמק כרכה (שם) שיצא ידי חובה, ומהטעם הנ"ל. וכן הורה הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה).

(19) וברכת 'ברוך ה' לעולם' וכו', שנוהגים לאומרו בחוץ לארץ בימות החול לאחר ברכת 'השכיבנו', כתב הטור (סי' רסג) שלא נהגו לאומרו בשבת. והוסיף, שמשום כך אין לומר גם 'יראו עינינו וכו', כיון שתיקנו ברכה זו רק משום פסוקי 'ברוך ה' לעולם'.

(20) וכשאומר פסוק זה, כתב בביה"ל לקמן (סי' רעא ס"א ד"ה מיד) שיתכן לומר שבאמירתו יוצא ידי חובת קידוש מדאורייתא בתפילה.

(21) ואף שגם בתפילת ערבית צריך לסמוך גאולה לתפילה, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' רלו ס"ב), מ"מ אמירת 'זשומר' אינה נחשבת להפסק, לפי מה שכתב הטור (כאן), שענינה של אמירה זו היא שמירת שבת, והרי אם ישמרו ישראל שתי שבתות מיד הם נגאלים, ואם כן אמירה זו היא גם כן מעין הגאולה. והוסיף הלבוש (סי' תפו ס"א וסי' תקפ"א), שגם ככל המועדים יכול להוסיף פסוק מענין המועד, כיון שכל המועדים הם זכר ליציאת מצרים, ואם כן נחשבת אמירתו כגאולה אריכתא, וכמו שכתב גם המשנ"ב לקמן (סי' תקפ"א) לענין תפילת ראש-השנה, שאמירת הפסוק תקטו בחודש שופר אינה הפסק, כיון שנחשבת כגאולה אריכתא. ודעת הגר"א (מעשה רב אות סז) שאין לומר שום פסוק לאחר 'השכיבנו', כיון שהוא הפסק בין גאולה לתפילה. ובארץ ישראל, כתב בלוח אר"י (תפילת ר"ה) שיש הנוהגים כדעת הגר"א.

ומי שמתפלל בקביעות בבית כנסת שאין נוהגים לאומרו, והודמן לבית כנסת שנוהגים לאומרו, כתב הצמח צדק (פסקי דינים אר"י סי' רלו) שלא יאמר עמהם, ומוכח כדבריו בדעת הגר"א, ממה שכתב במעשה רב (שם), שהדיבור נהגו לאומרו ואף על פי כן הגר"א לא אמרו.

ואם הוא נוהג לאומרו, ומתפלל בקביעות בבית הכנסת שאין נוהגים לאומרו, הורה הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה, פי"ד הלכה ד, רשימות) שאינו צריך לאומרו.

סימן רסח

דין הטועה בתפילת השבת

[משנ"ב ס"ק א]

אין מתוורין אותה, וכל-שפן לדין דאומרים בקדוש 'זיכר' וכו', הפנהג לומר וכו', ובמנהג 'זיכר' וכו', שכתב"ג, עין שם הטעם.

(1) ואם נזכר לפני שסיים את ברכת 'מקדש השבת', כתב החי אדם המשך במילואים עמוד 10

[משנ"ב ס"ק ז]

קדם השקיעה, וצ"ע לעיל וכו', שם במענה בירוקה.

(11) ולכן אם קיבל 'תוספת שבת' משעה ורבע קודם שקיעת החמה, כתב לעיל (סי' רסא ס"ק כה) שיש להחמיר שלא לעשות מלאכה.

(12) שם (סי' יח, ובביה"ל שם ד"ה מבעוד) כתב, שגם אם הדליק נרות ביום שקיבל שבת, צריך לכבותן ולחזור ולהדליק ביום ובברכה.

[משנ"ב ס"ק ח]

לענין זה ד"כ"ל לקדש 'זיכר' וכו', ויאכל בזה בלילה.

(13) וגם אם עדיין לא התפלל תפילת ערבית, כתב לקמן (סי' רעא ס"ק יא) שיכול לקבל שבת מבעוד יום ולאכול סעודת שבת, ולאחריה יתפלל תפילת ערבית בזמנה.

ואם עדיין אינו חייב בקידוש, כגון המקדש לאדם שקיבל עליו שבת מפלג המנחה ואצל המקדש עדיין הוא חול, הסתפק בזה הרע"א (בהגהות לשו"ע כאן), ונשאר בצ"ע, וכתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ד"א סי' ג), שבשעת הדחק אפשר להקל בזה, ורק באופן עראי וליחידים, אך לכתחילה לא יעשה כן, אלא עדיף שהמקדש יכוון לקבל עליו שבת בקידוש, ובאופן שכלל אין לו אפשרות לקבל עליו שבת, כגון שנמצא בארץ רחוקה נאף אם נאמר שאפשר להוציא אחרים על ידי סלפון וכדו', כתב הגרש"ז אויערבך (שם), שודאי שאינו יכול להוציא ידי חובה אחרים שאצלם כבר שבת [ואם גם אצלו שבת אלא שאינו יכול לאכול, כגון שעדיין לא התפלל, כתב (שם) שודאי שיכול להוציא אחרים, שהרי אין אצלו עיכוב מחמת השבת].

אמנם בביה"ל לקמן (שם ס"א ד"ה מיד) כתב, שלכתחילה עדיף להימנע מלקדש קודם הלילה, וכמו שכתב המג"א כאן, כיון שכל השבוע נוהגים להתפלל מנחה גם אחרי פלג המנחה, וערבית רק בצאת הכוכבים.

(14) וגם אם יאכל כזית בבין השמשות, כתב הפמ"ג (משנ"ב סוף ס"ק א) שלא יצא בזה ידי חובתו, אלא צריך לאכול דוקא בלילה.

ואף שלענין סעודות שבת, כתב השר"ע לקמן (סי' רצא ס"א) ובמשנ"ב שם (סי' ב), שלכתחילה יש לאכול בסעודות שבת מעט יותר מכביצה ולא די בכזית, ביאר הגרש"ז אויערבך (שש"כ פני"ד הע' קלח), שכיון שבכל הסעודה אוכל יותר מכביצה, מועיל כזית זה שאוכל בלילה להחשב כחלק מסעודה גדולה.

[משנ"ב ס"ק ו]

מיהו, תפלה לקהל בזה אין לקחות בידו.

(15) אמנם לעיל (סי' רלו ס"ק יט ובשעה"צ שם סי' כד-כה) כתב, שער צאת הכוכבים מותר בימות החול אפילו להתוולד לאכול, ורק כשהגיע צאת הכוכבים, נכון להחשוב לדעת הדר"ח החיים שירא שמים יש לו להיזהר.

[משנ"ב ס"ק ז]

אין צריך לומר, כי השקפה בעצמו היא השומר אה"ת.

(16) ואף ביום טוב שלא שייך בו טעם זה, כתב הפמ"ג (משנ"ב סוף ס"ק א) שמ"מ אין אומרים בו 'שומר עמו ישראל', שכיון שמשנים את התפילה בשבת, מושנים אף ביום טוב, כדי שלא לזלזל ביום טוב בכך שמתפללים בו כמו בימות החול.

[משנ"ב ס"ק ט]

'שלוש צל"ק רבי ומורי' וכו', ולא יתור צד הפעם וכו', אחר סיום הקריאה (19) 'זיכר' וכו', ובמנהגים 'זיכר' וכו', עין שם הטעם.

(17) בשיעור 'תוך כדי דבור' כתב כאן שהוא ככדי שיאמר ארבע תיבות, אכן לעיל (סי' קכד ס"ק לד) כתב שיש אומרים שהוא בכדי שיאמר שלש תיבות ויש אומרים ארבע תיבות, ולהלכה כתב (בסי' רו ס"ק יב) ובשעה"צ שם (סי' י) וכן במשנ"ב (סי' תפו ס"ק ד) ובשעה"צ שם (סי' ג) ובמשנ"ב (סי' תקפ"א) ששיעור שלש תיבות. והורה הגר"ח קניבסקי (שער העין תשובה לג) שהעיקר הוא ששיעורו שלש תיבות, מאחר שכן סתם המשנ"ב בשני מקומות, ואף תמה בשעה"צ (סי' תפו שם) על

הַלְבוֹת שַׁבָּת סִימָן רמז רסח

מג **בְּאֵר הַגּוֹלָה**

ד' סור על-פי המקרא
ושכן
בירושלמי

(ב) [א] (ח) וְלֹאֲכָל (ו) מִקֵּד (וַעֲזָן לְעִיל סִימָן רִלֵּג פִּיֶּזֶד מִשְׁעָרִין שְׁעוֹר פֶּלֶג הַמִּנְהָה): ג' דְּבִקְרַפֶּת 'הַשְּׂכִיבָנוּ
(ז) אֵינּוּ חוֹתֵם בֶּה 'שׁוֹמֵר עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל', אֲלֵא בִּין שְׁהַיֵּעַ לִ'יִבְצֵל כְּנִסְיָה תַּסְתִּירָנוּ' (ח) אֹמֵר (ב) [ב] 'וּפָרַם
סִבַּת שְׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל יִירוּשָׁלַיִם עִירָךְ, בְּרוּךְ אַתָּה ה' (ט) הַפּוֹרֵס סִבַּת שְׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל
עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְעַל יִירוּשָׁלַיִם":

רסח דין הטועה בתפלת השבת, ובו י"ג סעיפים:

א	שָׁבַת	קִי"ט
ב	פָּרָחַת	כ"א
ג	הָרָא"ש	ז' חֲמִשָּׁה
	יִזְמַח שָׁמַיִם	

א (א) *אמר 'ויכלו' בתפלות ערבית: ב *באם טעה והתחיל תפלת החל, (ב) גומר אותה (ב) ברכה שגזפר
בה שטעה ומתחיל (ג) של שפת; לא שגא גזפר בברכת 'אתה חונן', ג לא שגא גזפר בברכה אחת

פֶּאֶר הַיֵּטֵב

(ב) וְלֹאֲכֹל מִדֶּם. קֹתֵב בְּשֵׁל"ה בְּשֵׁם סִי"ח דְּמִי"ם צִירִין לֵאמֹר כּוֹתֵב בְּזֵל"ה קִבֵּי לְקִיָּם ו' שְׁעוֹרוֹת בְּשֵׁבֶת, וְכִי"ב הִבִּיחַ סִימָן חֶעֱב, אֲכָל בְּתוֹסּוֹפוֹת וְרֹא"ש מִשְׁמַע דִּיחֵל לִגְמֹר הַשְּׁעוֹרָה מִבְּעֵי, וְכִי"ב הִתִּי, וְגַמִּי טוֹב לְהַמְדִּיר, מִ"א. וְהַטִּי"ו סִי"ח רִצִּי"א קֹתֵב דְּכִינֹן הַתּוֹסֶפֶת מִחֵל עַל הַתְּקֵשׁ הַדּוֹרִיקָתָא הָיָא ע"כ יֵצֵא שְׂפִיר אֲמַל עָמֹר קֹדֶם סְלִילָה, ע"ש. וְעַכ"פּ הַתּוֹסֶפֶת לֹא הִתְפַּלֵּל עֲרִיבָת בְּעַשׂ מִבְּעֵי, מִ"מ בְּשִׁגְעֵי חֲצֵי שָׁעָה שְׂמֹן לִזְמֶן קִרְאָה אֲסוּרִים לְהַתְּחִיל לֵאמֹר, לֵאמֹר נִקְפִי בִק"ש דְּרִמָּא, מִ"א. וְעַל סִימֹן לִרְשָׁא סִי"ח מִשְׁ"ש בְּשֵׁם הַמִּ"א: (ג) וּפְרָס. מִשְׁמַע דְּאִל כִּי אַל שׁוֹמְרֵה וְכִר וְשׁוֹמֵר צָאֲתָנוּ וְכִר, וְקֹתֵב הַשְּׁמֹר הַשֵּׁעַם, שְׁבִשְׁבַת א"ע שְׂמִידָה, שֶׁהִשְׁבַּת שׁוֹמֵר: וְנוֹהֵגִין לוֹמֵר הַפְּסוֹק וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גּוֹי, לוֹמֵר שָׁאֵם שְׁמֹרֵר שְׁבַח א"ע שְׂמִידָה, ע"כ. וְאַחֲנֵנוּ נִזְכָּרִים לוֹמֵר כִּי אַל שׁוֹמְרֵה גּוֹי, הַשְּׁמֹר צָאֲתָנוּ גּוֹי, דְּפָאָנוּ יוֹדֵעִין שָׁאֵן אֲנֵנוּ בְּתוֹקָתָא שְׁמֹרֵר שְׁבַח כְּרֹאֲוִי, ע"כ עֲרִיבִים לְהַתְּחִיל לֵאמֹר שְׂפִירָה אֲנִי דָאֵן מִשְׁמֹן. ט"ז. ע"ש: (ד) בְּרַבָּה. הַכְּדִין הָיָא דְּחֵלִי לְצִלְחֵי יוֹח בְּשֵׁבֶת, אֲלֵא מִשְׁמֹן טַרְחָא לְכַסֵּד

[illegible]

וענין בשיעור הכנה בשם הרה"צ בספר טען-הוד שא"ל ופרס סבת רחמים ושלום ושלום
שכן היא באבודתם ולבוש, ובמשתתפים העמיק בפתיחה ופרס סבת רחמים, ע"ש

מִשְׁנֵה פְּרִיָּה

ופלג-המנחה, יש אומרים שהוא שעה ורביע קדם הלילה, ויש אומרים שהוא שעה ורביע קדם השקיעה⁽¹¹⁾, וצ"ל לציל בסמין רסג סעיף ד וזמנה שכתבנו שם במשנה ברורה⁽¹²⁾: (ה) ולאכל. השעם,

* אם טענה והתחיל, הינה אפילו רק חבה אחת בלבד במימן מקרי התחיל, וצריך לגמור את כל חבורת, ורק לענין בריס ראשונה יש נפקאמנה בזה.

דבין דקפל עליי שפת והוסיף מחל על הקדש, נחשב כשפת לענין זה דייכול לקדש ולאכל מיד¹⁴³, (ו) וייכול לגמר סעודתו מבעוד יום.
(ז) ויש חולקין וסוברין, שיעזר למשך סעודתו עד הלילה ויאכל פזית בלילה¹⁴⁴, (ח) וצמקם, דבין דהשילש סעודות ילפינן מפה דחתיב
"אכלהו היום פי שפת היום לה' וגו'", פעינן שיקים אותם פזים שפת עצמו, (ט) ולפתחלה נכון לחש לזכריהם: (י) מיד. ואם לאחר
שהתפלל מעריב אין עד הלילה חצי שעה, (י) יש לומר שלא להתחיל לאכל, אלא ימתין עד הערב ויחזור וינאק קריאת שמע בלא
הקברות ואחר-כך יאכל, הואיל ולמחרה פוסקים לא יצא ידי חובת קריאת שמע קדם הלילה: (יב) מיהו, הנייהג לקהל בזה אין למחות
בחד¹⁴⁵, דיש לו על מי לסמוך. וכל זה לענין ספר אכילה, אבל לענין קריאת שמע גופא דהיא דאורייתא אין לסמוך, ויחזור לקרונה בלילה
לצאת ידי חובת קריאת שמע: ג (ז) אינו חוקם. דבשבת אין צריכין שמירה, כי השבת בעצמו הוא השומר אותנו¹⁴⁶: (ח) אומר 'ופרס',
רוצה לומר, דגם כי אל שומרנו וכו' לא יאמר, דלא כמנהגנו. והאחרונים ישובו המנהג: (ט) הפרס שבת וכו', ואם שבת ואמר 'שומר
עמו ישראל' תחת 'הפרס שבת שלום', אם נזכר חוץ כדי דבור, יאמר מיד אחר תחת 'לעד' 'הפרס' וכו', ואם שקה כדי דבור והוא כדי
שיאמר 'שלום עליך רבי ומורי'¹⁴⁷ מעת שפסי' תחת 'לעד', אין צריך לאמרו, ולא יחזור עוד הפעם¹⁴⁸. המנהג לומר אחר סיום הברכה¹⁴⁹
'ושמרו בני ישראל וגו'¹⁵⁰, ובמועדים 'וידבר משה וגו'¹⁵¹, בראש-השנה 'תקעו', וביום-הספורים 'פי ביום הזה וגו' ופמ"ג:

א (א) אומר 'ויכלו'. דאמר רב המנינא: כל המתפלל ואמר 'ויכלו', קאלו נעשה שתר' לתקדוש-פרוך הוא במעשה בראשית, אל הקרי 'ויכלו' אלא 'ויכלו', פירוש: תקדוש-פרוך הוא והוא, ומכל מקום בדיעבד אם לא אמרו אין מחזירין אותו), וכל-שכן לדין דאומרים בקדוש ('ויכלו') [פמג]. בנסח 'אתה קדשתי צריך להפסיק מעט בין 'לשמך' ו'תכלית', כדי שלא יהיה כחזור למילה חס ושלום, וכן ב'ויכלו' נפסיק בין 'אלהים' ובין 'את' [א"]. הפנהגה לומר בגליל-שפת 'ונינוחו בה', וביים 'ונינוחו בו', ויבמנתה 'ונינוחו בס' (שכנה'ג, עין שם השעם)⁴: **ב** (ב) גומר וכו'. השעם הוא, בדקדן הוא דקעי לצלויו י"ח פרכות בשבת כמו בחול, ולהקיור קדשת היום בעבודתו כמו בראש-חדש וחלוש-של מועד, ורק משום קבור שבת לא אטרחהו וכן ותקנו ברכה אחת אמצעית לשבת⁶, ולכן בדיעבד שהתחיל הברכה, גומרה⁶, שהיא ראיה לו מן הדין, ואחר-כך מתחיל הברכה המיוחדת לשבת: (ג) של שבת. והוא הדין בכל זה (ה) לענף

שער הציון

(1) מְגִידֵי אֲבֹתָם לְדִינָא וְחִטּוֹי לְקַמֵּן בְּסוּף סִימֹן רֵצָא: (2) סִפֵּר חֲסִידִים, וְכִפּוּחַ לְקַמֵּן בְּסִימֹן תַּעֲב בְּשֵׁם מַהְרֵ"ל מִשְׁרָג: (3) אֵלֶּיָּה רַבִּי וְתוֹסֶפֶת שְׁבֹת: (4) מִגְדֵּי אֲבֹתָם וְשֵׁם: (5) מְגִידֵי אֲבֹתָם: (6) עֵין בְּרִירֵי חֲסִידִים שְׁבֹת דִּישׁ לְקַמֵּן עַל חִטּוֹי בְּסִימֹן דְּלֵה, עֵין שֵׁם. אֲבֵן לִפִּי מַה שְׁבֹת הִידֵּאֲפֹרִים בְּסִימֹן זֶה לְחִסְדֵּי רַבִּי הַמְּגִידֵי אֲבֹתָם דְּשִׁעְמָה שֵׁשׁם זֶה הוּא וְזִכְרֵי הַתְּחַפָּל מִפְּרִיז בְּקִמְנוּ וּמִכְנָה אֲחֵר פְּלִג, אֵלֶּיָּה דְּלֵא סְבִידָא לָן בְּכִי: הִידֵּי, וְכֵן הֵיטָם מִשּׁוּר מִחַל עַל חִטּוֹי מִתֵּר הַתְּחַפָּל מִכְּרֵד אֲחֵר, אֲסִיבֵן אֵין שִׁיךְ זֶה לְקִרְיָת שְׁשֵׁם, רַבִּי לְכָל עֲלָמָא לֹא נִפְקִי בְּדִי חֻבּוֹת קִרְיָת שְׁשֵׁם בְּמַה שְׁמֵרָא קֹדֶם, אֲשֶׁר דִּבֵּן חֲסִידֵי יִידֵי בְּרַח: (7) אֵלֶּיָּה רַבִּי:

הלכות שבת סימן רסה

המשך מעמוד קודם

כלל, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שאין בזה משום סיכוי, ומותר [וראה שם שעכ"פ אין לעשות כן מדין מוקצה].

ולדעתו את התקע מן השקע בשעה שזרם החשמל אינו פועל, או לעשות פעולה דומה במתג החשמל כדי שהאור לא ידלק עם חיבור הזרם מחדש, דעת הגר"ש אויערבך (שש"כ סי"ג הע' קא, וראה שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' י אות ג, וח"ב סי' כג מכתב ג אות א) שאין בכך משום איסור בונה או סותר, כי אינו אלא גרם שלא ידלק האור, והוסיף שאף דעת החזו"א כן [ומי"מ כדי להמנע מטלטול מוקצה בידים, אין לעשות כן אלא כלאחר יד, כגון כמורק, אמנם דעת החזו"א (או"ח סי' מז ס"ק ג) שלא דוהר טלטול מוקצה באופן זה]. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"א תשובה א) כתב שלדעת החזו"א אסור להזיז את המתג אפילו כשזרם החשמל אינו פועל, משום שבכך הרי הוא בונה או סותר את הדרך שבה יוכל לעבור זרם החשמל. וכן כתב בספר מאורות נתן (חשמל בשבת, פ"ו אות ז) בשם החזו"א, וכן כתב בשמו בארחות רבינו ח"א עמ' קמג.

הולת בפני הנר שלא תכבהו הרוח. והוסיף, שאין לדנו כמכבה, כיון שעיקר הסיכוי מעולם לא הסתלק, ואינו אלא מתאחר על ידי גרמא. אמנם למעשה, הורה הגר"ש אויערבך להימנע מכך, אלא אם כן נעשה הדבר לצורך גדול, כגון לצורך חולה (ארחות שבת ח"ג פכ"ט הע' כו). מאידך, בשו"ת אגרות משה (יד"ד ח"ג סי' מז אות ד) כתב שהעושה מלאכה ע"י שעון שבת נחשב כעושה מלאכה בעצמו, וכן דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק גרמא פט"ז אות א), וביאר, שכיון שהוא מכשיר המתוכנן לפעול כך, אינו נחשב כגרמא אלא כמעשה בידים. וכן דעת הגר"צ קרליץ (חוט שני ח"א קונטרס החשמל אות ו) שבכל אופן אין לכיין בשבת את שעון השבת [ואף לכונו שיהיה מאוחר יותר], מחשש שנחשב תיקון כלי בשבת. והוסיף הגר"ש אלישיב (שם אות ב) שלפי המובא להלן בשם החזו"א ששינוי המצב במתג החשמל, אף כשאין זרם בחושים נחשב ל"בונה וסותר", גם שינוי בשעון יחשב כשינוי בבנין ואסור. אמנם, אם גורם לזרם החשמל שישאר דלוק כפי שהוא עתה ולא יכבה

הלכות שבת סימן רסו רסז

המשך מעמוד 84

ולסמוך על קריאת שמע שקרא על מיטתו, כתב לעיל (שם סי' יב) שאין כדאי לסמוך, ואפילו אם נהג לקרוא את כל שלוש הפרשיות, כיון שלא מכין בקריאת שמע זו לשם מצות קריאת שמע, אלא רק כדי להזכיר את המזיקים, ואפילו לטובים שאין צריך לכון בקריאת שמע כדי לצאת ידי מצות עשה, מ"מ צריך כוונה לקבל עול מלכות שמים במורא, ובקריאת שמע שעל המיטה אין מכוונים לזה. ואמנם, כשיש חשש שאם לא יתפללו ערבית מוקדם יגרם חילול שבת כמבואר לעיל בהע' 4, כתב בשע"צ לעיל (סי' רנו ס"ק ה) שעדיף שיתפללו מוקדם, ואפילו אם הציבור לא יחזרו לקרוא קריאת שמע בלילה, אלא יסמכו על קריאת שמע שעל המיטה.

[ביה"ל ד"ה ובפלג]

אין נסמן על קלא זו בשפת' (וכו', ב"מגדלברקס לענין ספירה¹⁰).

9) אמנם כשיש טורח לקבץ את הציבור שנית לתפילת ערבית, ויש חשש שמא תתבטל התפילה, כתב במשנ"ב לעיל (סי' רלג ס"ק יא) שהקלו האחרונים להתפלל ערבית סמוך למנחה.

10) והביאו במשנ"ב לקמן (שם סי' טו), שבדיעבד אם טעה וספר בבין השמשות יצא, ובביה"ל שם (סי' ד"ה מבעוד יום) כתב, שיש המקילים לספור ספירת העומר אפילו מפלג המנחה. והוסיף, שמקום הדחק, כשיש חשש שאם לא יספור מיד לאחר פלג המנחה, ילכו הציבור לבתייהם וישכחו לספור, אפשר לסמוך על המקילים.

שבת פי"ד הע' 22) שאפשר לחקל בזה, ואפשר להתפלל ערבית של ליל שבת כבר מפלג המנחה.

ואם רוב הציבור נהגים להקדים את חשבת משום שאינם רוצים לאחר את זמן הסעודה, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סוף סי' לח) שיש להסתפק אם המיעוט נגרר אחרי רוב הציבור, כיון שקבלת שבת זו לא נעשתה משום תוספת שבת אלא רק כדי שלא לשנות את זמן אכילת הסעודה משאר ימות החול, ונשאר בצ"ע. והגר"ש אויערבך (שם) כתב, שבישוב שהנהיגו כן, אם רוב הציבור מתפללים בבית הכנסת זה, המיעוט שרוצה לקבל את השבת בזמן, נגרר אחר הרוב, וכדין קבלת שבת בזמנה. דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק דיני נר שבת פי"ח אות ג ס"ק ד) שלעולם נגרר המיעוט אחר הרוב. וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ז סי' לח).

7) ובימות החול, אפילו אם רוצה לנהוג כן בשני ימים, יום אחד כרבנן ויום אחד כר' יהודה, כתב לעיל (סי' רלג ס"ק ו) שאסור.

8) ובקריאת שמע שקורא עם הציבור מבעוד יום, כתב לעיל (סי' רלח ס"ק ט) שלא יכוין לצאת בה ידי חובה, וביאר בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ב סי' ט) שלמרות שאם יכוין לצאת ידי חובה, לא יצא, משום שאין זה זמן חיובה, מ"מ לא יכוין לצאת משום 'בל תוסיף' (שם) שצ"ע לדינא אם שייך בקריאת שמע 'בל תוסיף' כיון שנחשבת היא גם כלימוד תורה. [וראה עוד מה שכתבנו בזה בשע"צ לעיל (סי' רנו ס"ק ה)].

הלכות שבת סימן רסו רסז

המשך מעמוד מג

ובשו"ת שלמת חיים (סי' רלט) כתב, שלשון 'בב' אפשר לפרש על 'באהבה וברצון', כלומר, על ידי שתנחיל לנו שבת קדשך באהבה וברצון, על ידי זה ינוחו ב'.¹

4) שם כתב, ששמע לפרש, שהטעם הוא משום שהיגמוריא של 'בה' 'בו' רבים היא יז. וביאר בספר מקור התפילות (מנחה של שבת), שניז הוא ג' פעמים י"ט, כנגד י"ט ברכות שלא מתפללים בשבת [כג' התפילות].

ובטעם הדבר שבשבת נוהגים לימור נוסח שונה בכל אחת מהתפילות, שבלייל שבת אומרים 'אתה קדשת', ובשחרית ישמח משה, ובמנחה

(ח"א כלל כח סי' א) שיחזור ל'ויכולו'. והטעם שהמשנ"ב לא הביאו, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פל"ו הע' ע) כיון שהוא דין פשוט.

2) ואם שכח לומר 'ויכולו' בקדוש, כתב לקמן (סי' רעא סוף ס"ק מה) שאפילו באמצע הסעודה צריך לומר על הכוס.

3) ומטעם זה כתבו הקצו"ע (סי' עו ס"ב) והכף החיים (סי' כ) שיש לומר כמנחה והנחילת ה' אלקינו באהבה וברצון 'שבתות קדשך', בלשון רבים. והגר"ש אלישיב (הלכות שבת בשבת ח"א פ"ו הע' 24) הורה, שאין לשנות מהמנהג המקובל, ויש לומר 'שבת קדשך'.

